Dinamica sensurilor cuvintelor româneşti din 1990 până în 2002

ANGELA BIDU-VRĂNCEANU
Facultatea de Litere
Universitatea din Bucureşti

0. În cele ce urmează voi relua o problemă la care m-am referit în mai multe rînduri din 1993[1] şi anume *îmbogăţirea cu noi sensuri a unor termeni din limbajele specializate*[2] *utilizaţi în limba comună în contexte extralingvistice şi lingvistice repetabile.* Demersul cercetării se bazează pe observarea faptelor de limbă română actuală (cu precădere a presei) şi pe raportarea lor la dicţionarele existente.[3] Interesul pentru asemenea noi sensuri este justificat nu numai de o *frecvenţă mare*[4]*,* ci şi de utilizarea *constantă* de-a lungul unui deceniu, ceea ar impune includerea acestor sensuri în noi ediţii ale dicţionarelor generale ale limbii române.

Dinamica lexicului actual în strînsă legătură cu modificările produse în societatea românească a constituit un obiectiv de cercetare complexă[5] pentru numeroşi lingvişti, dar precizările făcute arată o delimitare a perspectivei noastre de abordare[6]

Comportamentul strict actual al unor termeni analizaţi anterior (frecvenţă, stabilitate, valori şi relaţii semantice, domenii de proveniență) va fi discutat în prima parte (1). Ne interesează însă în ce măsură se pot adăuga *noi exemple* şi dacă interpretarea lor lingvistică este similară (2), cu implicaţii asupra unei motivări mai complexe a fenomenului (3).

În acelaşi timp, prin relaţia de 'du-te vino'[7] pe care o stabilim *între dicţionar şi texte,* faptele discutate pun o serie de probleme teoretice, cele mai importante privind raportul dintre *limbă şi vorbire* sau dintre *sistem şi actualizarea lui*[8]*;*şi, nu în ultimul rând, interesează importanţa *relaţiilor semantice (polisemie, sinonimie, antonimie)* pentru identificarea exactă a noilor sensuri, a funcţiei lor comunicative şi expresive.

1.1 Dintre exemplele înregistrate din 1990 pînă în prezent se pot menţiona A DEZAMORSA, A GESTIONA, A DEMARA, A DERULA, A ERODA, A EMANA ş.a.[9]. Sensurile noi ale acestor termeni, utilizate în presa scrisă şi vorbită şi, în general, în româna actuală sunt condiţionate de încălcarea contextelor obişnuite pentru exprimarea sensului specializat(mai mult sau mai puţin cunoscut de vorbitorul obişnuit)[10] şi, implicit, transferul mărcii diastratice nu are nici o eficienţă în comunicare[11]. Când sensul denotativ este cunoscut şi transferul stilistic este perceput ca un factor de expresivitate, noul sens se impune în limbă. În această situaţie este A DEZAMORSA care se poate referi atât la „bombe, proiectile", cât şi la „conflicte"[12]. În toate aceste cazuri, echivalentul ar fi o

BDD-V3918 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

perifrază de la „a face să nu mai explodeze” la „a face să nu mai aibă loc” sau chiar „a opri”. De asemenea, A GESTIONA se referă curent la „a administra bunuri, valori materiale” („A GESTIONA investițiile”, „Adevărul economic”, nr. 36, 2002 ş.a. „A GESTIONA politica monetară”, 22, nr. 660, 2002), dar apare şi în situații mai complexe (A GESTIONAT alegerile, 22, nr. 658, 2002 sau „o tensiune în partid greu de GESTIONAT” 22, nr. 663, 2002, în ultimul caz deviind destul de mult: „greu de stăpînit, de oprit”).

A ERODA nu este utilizat curent cu sensul fizico-chimic[13], dar apare destul de frecvent în anumite contexte social-politice: „ERODARE a guvernului”, „Adevărul economic”, nr.39, 2002; „ERODARE la guvernare”, 22, nr.657, 2002 sau „ERODARE electorală”, 22, nr. 657, 2002, unde substituția cu o perifrază ca „a scădea, a diminua popularitatea” ar fi dezavantajantă pentru că ar exprima prea explicit aspecte negative. Extinderi contextuale şi, implicit, semantice se constată şi în acest caz: „hotărîrea teroriştilor se poate ERODA” 22, nr. 659, 2002 (unde s-ar substitui cu sinonimul „a slăbi”).

Pentru unii dintre aceşti termeni motivarea extralingvistică pune probleme mai complexe, cum e cazul cu A EMANA, EMANAT[14]. Afirmam[15] că odată cu estomparea motivării extralingvistice sensul politic determinat al lui EMANA („produs al revoluției din 1989”, însoțit în general de valori depreciative)[16] poate dispărea. El este însă înregistrat şi în prezent cu acelaşi sens (eventual mai puțin depreciativ): „în postcomunism, elitele politice EMANATE” 22, nr. 657, 2002; „elementele antireformiste EMANATE din fosta nomenclatură” id. se remarcă extinderea acestui sens şi dincolo de presă sau texte social-politice în alte texte specializate (lingvistică): „această carte este o „EMANAȚIE” a Revoluției din 1989”, Tatiana Slama Cazacu 2000:7. Dezvoltarea unei *polisemii* la nivelul sensurilor conotative (mai mult sau mai puțin figurate) nu mai aduce precizia sensului specializat, ci poate crea o ambiguitate semantică interesantă în anumite tipuri de comunicare(cum e cea social-politică). Pe de altă parte, *polisemia* poate contribui la o mai bună fixare în limbă a termenului specializat (cum se întîmplă şi în cazul cuvintelor din vocabularul de bază). Polisemia mai bogată, echivalarea cu sinonime destul de diferite impun explicații mai complexe privind interesul pentru termenii specializați utilizați dincolo de domeniul lor în româna actuală.

1.2. Dintre domeniile specializate care furnizează sensuri figurate în limba comună cel mai bine reprezentat ni se pare cel *tehnic*[17]. Subdomenii tehnico-ştiințifice cum ar fi *informatica*[18] sunt o sursă nu neapărat bine reprezentată cantitativ, cu cîteva excepții. Dintre acestea este foarte frecvent în ultima vreme A MONITORIZA, utilizat cu mai multe sensuri. Imediat după 1990, A MONITORIZA a fost înregistrat numai cu sensul tehnic[19], dar pe parcurs a dezvoltat mai multe sensuri, definite[20] prin cvasisinonime: **a coordona, a urmări cu atenție, a supraveghea** (ultimul sens fiind cel mai frecvent). Atestările foarte

BDD-V3918 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

actuale pun în evidență (ca şi în exemplele de sub 1.1) *coexistența sensului denotativ* („MONITORIZAREA stațiilor de pompare a apei uzate”, „Adevărul economic”, nr. 39, 2002 sau „Medicii MONITORIZEAZĂ funcțiile vitale”, id.) cu *sensuri conotative* mai complexe („a controla”, asociat cu „aprecieri, luări de poziție”: „viața lui a fost MONITORIZATĂ”, „Acad. Cațavencu”, nr. 37, 2002; „fiecare membru de partid va fi precis MONITORIZAT” sau „MONITORIZAREA limbii române” (TV); „să fim MONITORIZAȚI în funcție de propriile noastre merite”, „Adevărul economic”, nr. 39, 2002. Echivalențele semantice ale lui MONITORIZA în aceste contexte diferă în oarecare măsură: „a controla (mai mult sau mai puțin tehnic)” sau „a evalua, a aprecia, a analiza (însoțit sau nu de aprecieri negative sau critice)”.

1.3. Exemplele mai vechi sau mai noi de utilizare a termenilor specializați cu sensuri figurate în limba comună discutate sub 1 arată nu numai *stabilitate* prin frecvența mare, ci şi o remarcabilă dezvoltare a *polisemiei*. Dificultatea de a găsi echivalente de sens constante şi, implicit, diversitatea sinonimică arată o complexitate semantică care poate duce deseori la *ambiguitate*, utilă, poate în anumite tipuri de comunicare (cum ar fi cea social-politică).

2. În acelaşi sens, dar dintr-o perspectivă mai complexă trebuie apreciați termenii TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ[21], utilizați frecvent în ultima vreme în contexte social-politice sau de alte tipuri[22]. Transferul sensului specializat spre alte limbaje poate fi favorizat de sensul figurat dat de dicționare (ca şi în alte situații de acest fel): „Administrația publică este calificată drept greoaie, ineficientă şi **lipsită de TRANSPARENȚĂ**”) („lipsită de claritate, greu de înțeles şi de cunoscut”), 22, nr. 658, 2002 sau *nevoia de* TRANSPARENȚĂ (TV) sau ghidul TRANSPARENȚEI (TV).

Trebuie remarcat că sensul social-politic al lui TRANSPARENȚĂ (predominant în româna ultimilor ani) este înregistrat încă din 1992[23]. Frecvența mare a acestor termeni în diverse contexte duce la deplasări semantice şi, implicit, la echivalențe cu sinonime destul de diverse: TRANSPARENT = **sincer, deschis, cinstit, corect, moral, necorupt, legal** (ultimele două putînd fi considerate cele mai specializate în limbajul social-politic) şi TRANSPARENȚĂ = **claritate, comunicare, onestitate (cinste), legalitate**: „Rostul Ministerului Informațiilor Publice este de a asigura TRANSPARENȚA activității guvernamentale”, 22, nr. 32, 2002; „elitele politice au avut tendința să evite TRANSPARENȚA, să manipuleze justiția, licitațiile sunt trucate, nu prea există acces TRANSPARENT la piețe”, 22, nr. 660, 2002.

În fixarea unui sens social-politic mai determinat, mai precis au o mare importanță relațiile semantice, mai ales cele de *antonimie* cu CORUPȚIE: „Au fost inițiate cu fermitate reforme pentru asigurarea TRANSPARENȚEI şi combaterea CORUPȚIEI”, 22, nr. 657, 2002; „Presa şi societatea civilă au deschis

BDD-V3918 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

o dezbatere publică pe tema TRANSPARENȚEI şi CORUPȚIEI", id. Corelația dintre TRANSPARENȚĂ şi CORUPȚIE este favorizată semantic şi contextual şi prin relația de sinonimie dintre CORUPȚIE şi LIPSA DE TRANSPARENȚĂ[24]: „(Întreprinderile statului au fost transformate în surse private) LIPSA DE TRANSPARENȚĂ a fost sfidătoare" 22, nr. 657, 2002.

Aşadar pentru TRANSPARENT şi TRANSPARENȚĂ dezvoltarea sensurilor noi este sprijinită de relațiile de sinonimie şi antonimie. Acestea pot fi şi mai diverse dacă avem în vedere şi opoziția TRANSPARENȚĂ-OPACITATE[25]: „pentru manifestarea CORUPȚIEI de mare anvergură, se pare că ar fi necesare trei ingrediente: monopol, OPACITATE, lipsă de răspundere", 22, nr. 657, 2002 (context interesant pentru că actualizează ambele antonime ale lui TRANSPARENT)"; se constată OPACITATE în ce priveşte averea deputaților" (TV).

Contribuția românească la dezvoltarea sensului social-politic al lui TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ s-ar putea aprecia şi prin tendința de a utiliza aceşti termeni cu variații de grad explicite: „proiect care oferă *mai multă* TRANSPARENȚĂ", 22, nr. 657, 2002; „au amendat proiectul Guvernului în spiritul *minimei* TRANSPARENȚE"(TV).

Contextele în care apar termenii TRANSPARENȚĂ şi CORUPȚIE pun problema utilizării *abstractelor* în limbajul social-politic, a valorilor semantice nou dobîndite în direcția *reificării lor*[26]*,* cu particularitățile determinate de domeniul specializat.

Termeni precum TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ se remarcă printr-o dinamică sporită de o polisemie mai bogată (atât față de cea înregistrată în dicționare, cât şi față de ceilalți termeni analizați din acest punct de vedere). În realizarea deviațiilor semantice succesive ale acestor termeni contribuie rețeaua de relații semantice (sinonime, antonime) mult mai complexă, interdependent cu varietatea şi chiar cu relativa libertate contextuală. Sensul specializat politic al termenilor TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ (care interesează în special sub aspectul dinamicii semantice) e condiționat mult mai larg şi mai puțin precis din punct de vedere extralingvistic şi mai ales lingvistic. Combinînd motivările externe şi interne specifice, conjuncturale şi complexe şi exprimînd de multe ori o medie a sensului denotativ cu diferite sensuri conotative, noile sensuri ale lui TRANSPARENȚĂ nu se mai justifică prin *precizie semantică,* ci, dimpotrivă, prin avantajul *ambiguității* pentru anumite tipuri de comunicare; în asemenea condiții *banalizarea* şi *laicizarea termenilor ştiințifici* dincolo de un domeniu strict se pot manifesta simultan. Pe de altă parte, fără o stabilitate contextuală destul de precisă noile sensuri nu au şanse suficiente de a se impune în limbă sau în dicționar, în ciuda unei frecvențe remarcabile. Din punctul de vedere al combinării mai multor criterii lingvistice în interpretarea *dinamicii* semantice în româna actuală situațiile analizate se prezintă, în detaliu, destul de complex şi de variat.

BDD-V3918 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

5. Faptele discutate de *dinamică semantică* actuală pun în evidență situații variate mai ales din perspectiva impunerii în limbă. Prin aceasta mişcarea de „du-te vino" de la dicționar la texte, dar şi înapoi la dicționar pune problema teoretică a integrării schimbărilor în limbă, în sistem. Dacă avem în vedere teza coseriană[27] privind faptul că *limba* ca atare există numai ca *tehnică a* vorbirii, unde se îmbină omogenitatea, intersubiectivitatea cu varietatea, creativitatea, devenirea, studiul unor fapte de dinamică semantică de tipul celor semnalate aici interesează nu numai ca diacronie actuală, ci şi ca manieră de a impune schimbarea în limbă. Din acest punct de vedere ceea ce înregistrează dicționarele pornind de la texte reprezintă funcționarea limbii (adică sistemul), desprinsă din vorbire (fără a fetişiza sistemul în sens saussurian)[28]. Integrarea unor schimbări semantice dintre cele discutate aici şi care îndeplinesc anumite condiții în noi ediții ale dicționarelor ar justifica *circuitul vorbirii (vorbire-limbă-vorbire)* preconizat de E. Coseriu.

NOTE:

BIDU-VRĂNCEANU, A. şi FORĂSCU, N. 1984 – *Modele de structurare semantică,* Timişoara, Editura Facla.

COSERIU, E. – *Sistema, norma y habla,* Montevideo,1952 în Coseriu 1962.

– 1962 – *Teoria del lenguaje y linguistica general,* Madrid, Ed.Gredos.

– 1995 – *Introducere în lingvistică,* traducere de E. Ardeleanu şi E. Bojoga, Cuvînt înainte de M.Borcilă, Cluj, Editura Echinox.

– 1997 – *Sincronie, diacronie şi istorie. Problema schimbării lingvistice,* Versiune în limba română de N. Saramandu, Bucureşti, Editura Enciclopedică.

DIMITRESCU, FLORICA 1997 – *Dicționar de cuvinte recente,* ediția a 2-a, Bucureşti,

GUȚU-ROMALO, V.-1997 – Nou şi vechi în limba română actuală, în „*Limbă şi literatură",*vol. 3-4, p. 5-10.

LEHMANN, A. şi MARTIN-BERTHET, F. 1998 – *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie,* Paris, Dunod.

MORTUREUX, M. F. 1997 – *La lexicologie entre langue et discours,* Paris, Ed. Sedes.

RASTIER, F. 1994 – *Sémantique pour l'analyse. De la linguistique à l'informatique,* avec la collaboration de M. Abeillé, M. Cavazza, Paris, Ed.Masson.

– 1995 – Le terme: entre ontology et linguistique, în *Banque de mots,* nr. 7.

SLAMA-CAZACU, T. 2000 – *Strategeme comunicaționale şi manipularea,* Bucureşti, Polirom.

STOICHIȚOIU-ICHIM, A. 2001 – *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică. Influențe. Creativitate,* Bucureşti, ALL

DEX – *Dicționar explicativ al limbii române,* ed. a 2-a, Bucureşti, Univers Enciclopedic,1996.

Mic dicționar...1992 – Z. Creța, L. Mareş, Z. Ştefănescu-Goangă, F.Şuteu, V. Şuteu, *Mic dicționar al limbii române,* Bucureşti, Ed. Demiurg.

BDD-V3918 © 2003 Editura Universității din Bucureşti

Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

Acad.Caţ. – Academia Caţavencu, săptămînal, Bucureşti.
Adevărul economic – săptămînal, Bucureşti.
AS – Formula AS, săptămînal, Bucureşti.
Dilema – săptămînal, Bucureşti.
22 – săptămînal, Bucureşti.

LA DYNAMIQUE SEMANTIQUE DES MOTS ROUMAINES
DE 1990 JUSQ'A 2002

Résumé

L'examen de quelques cas de dynamique sémantique de la langue roumaine actuelle fait ressortir certains mécanismes qui peuvent imposer un nouveau sens dans les futures dictionnaires monolingues. Les exemples sont des termes spécialisés qui ont un nouveau sens dans la langue commune, utilisé dans des contextes typiques, répétables, stables.

D'autres terms qui ont une riche polysémie et des relations de synonymie et d'antonymie diverses ont, pour l'instant, une situation incerte

.

BDD-V3918 © 2003 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

[1] V. A. Bidu-Vrănceanu 1993,1995,1997,2001,2002.
[2] Fenomenul interesează şi pentru că este apreciat ca internațional, v. M. Avram 1998: 34, care remarca „tendința internațională de transferuri stilistice prin metaforizarea termenilor tehnico-ştiințifici". Din aceeaşi perspectivă trebuie semnalat că F. Rastier 1995: 35-36 numeşte fenomenul *laicizarea ştiințelor* (interesul pentru termenii tehnico-ştiințifici utilizați în limba comună fiind justificat de deschiderea, fie şi parțială, a codurilor ştiințifice în societățile moderne), fie *banalizarea termenilor ştiințifici* (utilizarea termenilor specializați în limba comună), v. M. F. Mortureux 1997:112-113. Pentru delimitarea interpretărilor, v. A. Bidu-Vrănceanu 2001 şi 2002.
[3] Ne vom referi în primul rând la DEX,dar vom avea în vedere şi alte lucrări care înregistrează aceste fapte: Mic dicționar 1992, F. Dimitrescu l997.
[4] Importanța aspectului cantitativ pentru statutul noutăților lexicale este semnalată şi de M. Avram 1998: 34 prin luarea în considerare numai a situațiilor repetabile semantic şi contextual ne deosebim de alte analize de acest fel, v. M. F. Mortureux 1997: 112-113.
[5] V. M. Avram 1998,V. Guțu-Romalo 1997, Fl. Dimitrescu 1997 (în ultimele două lucrări rezultînd cu claritate complexitatea faptelor de dinamică lexicală) v. de asemenea şi A. Stoichițoiu-Ichim 2001.
[6] Dacă ne raportăm la tipologia dinamicii lexicale româneşti propusă de M. Avram 1998: 34, faptele discutate de noi reprezintă numai *noutăți lexicale parțiale sau resemantizări.*
[7] O manieră de abordare parțial asemănătoare apare şi la M. F. Mortureux 1997 (ceea ce se poate vedea şi din titlul cărții sale) se stabilesc relații între dicționar şi texte, fără să se analizeze mai multe exemple sau contexte şi fără să se semnaleze caracterul repetabil al faptelor şi motivarea lor şi, în funcție de asta, nu se semnalează necesitatea de a reveni la dicționar.
[8] M. Avram 1998: 31 consideră că nu este recomandabilă „fetişizarea" dicționarelor ca sursă de informație şi de control. Trebuie însă să avem în vedere justificarea de principiu că noutățile lexicale nu se pot manifesta decât în vorbire, în texte, iar impunerea lor nu se poate face decât prin dicționare, v. şi A. Lehmann - F. Martin-Berthet 1998.
[9] V. Nota 1. Unele dintre aceste exemple sunt înregistrate sau comentate şi de Mic dicționar 1992 şi T. Slama-Cazacu 2000.
[10] Mulți dintre aceşti termeni nu pot fi substituiți cu uşurință sau cu precizie, de ex. A FORJA, în situații ca: „Ce e mai important, FORJAREA unui sistem politic democratic sau victoria în alegeri în 2004?", 22, nr. 657, 2002, unde substituția termenul specializat („a prelucra un metal sau un aliaj prin deformare plastică la cald") nu asigură o interpretare adecvată.
[11] Coexistența în mintea vorbitorului a sensului denotativ cu cel conotativ, metaforic, nou creat este o condiție preconizată de majoritatea specialiştilor (condiție îndeplinită de termeni ca A DEZAMORSA, A GESTIONA ş.a.)
[12] Printr-o extindere se poate referi şi la alte stări: „DEZAMORSAREA birocrației", 22 nr. 457, 2002.
[13] A ERODA, EROZIUNE sunt definiți chiar în Mic dicționar…1992 ca „a se roade (despre roci, conducte, mucoase)".
[14] Mic dicționar…l992 înregistrează termenii EMANAT EMANAȚIE numai cu sensuri generale, definite prin cvasisinonime: 1. **a degaja, a produce, a radia; 2. a-şi avea originea, a proveni.**
[15] V. A Bidu-Vrănceanu 2001
[16] Fl. Dimitrescu 1997 înregistrează o polisemie bogată pentru A EMANA: „a apărea"; „a transmite", „a se produce", „a naşte". Numai pentru EMANAT, EMANAȚIE se indică sensul social-politic cu valori ironice, depreciative; „ivit, produs pe neaşteptate cu ocazia Revoluției din 1989". Alte sensuri figurate apar în diferite contexte actuale: „Presa vorbeşte de la o vreme despre partidul unic de la care EMANA nu doar voință politică, ci şi rădăcinile răului", AS, nr.547, 2002 sau „această glumă (politică) EMANA un intraductibil haz amar", 22, nr. 658, 2002.
[17] Un loc deloc neglijabil îl deține cam din 1995 încoace şi domeniul *medical* (de care nu ne vom ocupa aici), v. A Bidu-Vrănceanu 1995. Unii dintre aceşti termeni au căpătat un sens social-politic stabil, în sintagme specifice: COLAPS *economic,* TERAPIE *de şoc (a reformei),* INFUZIE *financiară* ş.a.

BDD-V3918 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

[18] Alți termeni din *informatică* sunt utilizați cu totul izolat în presă sau în limba comună, de exemplu A SCANA apare cu un sens figurat nu prea uşor de decodat „în lume există cîteva mii de miliarde de dolari care SCANEAZĂ permanent întregul glob în căutarea unui plasament sigur", 22, nr. 632, 2002. Face excepție sub aspectul frecvenței remarcabile A IMPLEMENTA.
[19] Mic dicționar…1992, ca şi DEX dau numai sensul „a supraveghea cu ajutorul unui aparat specializat"
[20] V. Fl. Dimitrescu 1997.
[21] Prin raportare la definițiile din DEX, TRANSPARENT, TRANSPARENȚĂ ar părea de acelaşi tip cu exemplele analizate anterior pentru că sensul denotativ aparține fizicii şi au definiții specializate: „(despre un mediu)care poate fi străbătut de un fascicul de radiații ondulatorii sau crepusculare, împrăştiind sau absorbind o fracțiune cât mai mică de radiații incidente şi lasînd nemodificat caracterul fasciculului respectiv". În acelaşi timp, DEX înregistrează şi un sens figurat: „care poate fi uşor de înțeles", cu sinonimele **limpede, clar.**
[22] În afară de limba comună, a fost înregistrat în lingvistică: „Uneori cerința de TRANSPARENȚĂ prevalează ducînd procedeul…mai departe în traducerea sa la *Determinacion y entorno*", Emma Tămîianu-Morita, în „Studia Universitatis Babeş-Bolyai",2001:113.
[23] Mic dicționar…1992 înregistrează termenul TRANSPARENȚĂ numai cu sensul social-politic (fără sensul denotativ): „mod de lucru, principiu al unor conducători sau organe conducătoare de a face cunoscut public, în permanență, întreaga lor activitate", definiție care depăşeşte sensul figurat din DEX (v. nota 21) şi introduce elemente specializate. Sensul social-politic înregistrat în 1992 ar trebui corelat cu rus. **glasnosti**, întrucît este justificat de alte motivări extralingvistice. Pe de altă parte, sensul social-politic frecvent în ultimii ani stabileşte alte corelații externe: Organizația *Transparency International (TI),* cu sediul central la Berlin, care evaluează corupția) v. „*Transparency International* a dat publicității raportul anual asupra CORUPȚIEI", „Dilema", nr. 495, 2002. Şi alte limbi, de exemplu franceza, utilizează termenii TRANSPARENȚĂ, TRANSPARENT în opoziție cu OPACITATE şi în relație cu DEMOCRAȚIE, „Si le „vieux" SIS (Système d'Informations Schengen manque déjà de TRANSPARENCE, de controle et de responsabilité..." („*Le monde diplomatique*", nr. 588, 2003), „L'union doit devenir plus démocratique, plus TRANSPARENTE", i.d. Mult mai izolat, TRANSPARENȚĂ e pus în relație cu CORUPȚIE, de ex. într-un articol despre vize în Algeria, situație care antrenează „rumeurs de *trafic* et de *corruption* – inevitables, en l'absence de toute TRANSPARENCE" (Le monde diplomatique, avril 2003). Se pune astfel problema relației dintre creația internă şi împrumutul de sens (v. A. Stoichițoiu-Ichim 2001: 53-54) fără să se poată delimita net situațiile, dincolo de o mult mai mare varietate contextuală în care apar termenii TRANSPARENȚĂ, TRANSPARENT în română.
[24] Altă antonimie a termenului CORUPȚIE e cea cu ANTICORUPȚIE (v. şi Fl. Dimitrescu 1997), frecvent în ultima vreme: „eşecul luptei ANTICORUPȚIE", „Dilema", nr. 503, 2002, „măsurile ANTICORUPȚIE", „Dilema", nr. 495, 2002, ca şi sintagma stabilă *parchetul* ANTICORUPȚIE.
[25] DEX defineşte specializat sensul denotativ al lui OPACITATE (de la OPAC): „Prin care nu poate trece lumina, care nu permite trecerea unei radiații electromagnetice sau corpusculare".
[26] Tendință generală (v. A. Bidu-Vrănceanu 2000: 55). Pentru exemplul discutat se pot reține contextele: „fapte de CORUPȚIE", AS, nr. 538, 2002; „CORUPȚIA din România, 22, nr. 654, 2002; „tot ce are CORUPȚIA mai de preț", id.; „de marea CORUPȚIE se ocupă micii funcționari", 22, nr. 660, 2002.
[27] V. E. Coseriu 1952 în Coseriu 1962: 11-114, E. Coseriu 1995: 75, E. Coseriu 1997: 41, 61, 70-95, 238.
[28] Din această perspectivă se pune întrebarea dacă analizele intitulate *Sistem şi actualizare în semantică* nu au fetişizat totuşi *sistemul.* Dincolo de poziția circulară a dicționarului adoptată în aceste analize (v. A. Bidu-Vrănceanu şi N. Forăscu 1984: 240-262) trebuie admis că *actualizarea semantică* reprezintă ceea ce mai tîrziu (F.Rastier 1994:69-71) a numit *inhibare sau propagare a semelor* sau variații ale sistemului care nu-l afectează.

Referințe bibliografice:

AVRAM, MIOARA 1998 – Noutăți reale şi noutăți aparente în vocabularul românesc actual, în *„Limbă şi literatură",* vol. 1, p. 31-36.
BIDU-VRĂNCEANU, A. 1993 – *Lectura dicționarelor,* Bucureşti, Editura Metropol.

BDD-V3918 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)

– 1995 – Dinamica vocabularului românesc după 1989. Sensuri „deviate” ale termenilor tehnico-ştiinţifici, în „*Limbă şi literatură”,* vol. 1, p. 38-45.
– 1997 – Dinamica sensurilor în româna actuală, în „*Limbă şi literatură”,* vol. 3-4, p. 39-45.
– 2002 – Semantica lexicală românească din perspectivă europeană, în *Actele colocviului Catedrei de limba română 22-23 noiembrie 2001. Perspective actuale în studiul limbii române,* Editura Universităţii din Bucureşti, 2002, p. 75-81.

BDD-V3918 © 2003 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:45 UTC)